

«حلقات»

درس 34

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین علم الهدی
آموزشیار: آقای طیبی

مقدمه

در درس گذشته در پی اثبات شمول ادله حجیت خبر واحد برای خبر مع الواسطه بودیم که پس از تقریر این دلایل، یکی از اشکالاتی که از ناحیه منکرین شمول وارد شده مطرح گردید. در این درس ضمن بیان یک اشکال دیگر، به پاسخ مفصل از هر دو اشکال می پردازیم.

اهمیت و ضرورت این درس بدان جهت است که بیشتر روایات نقل شده از معصومین به صورت اخبار با واسطه است که با اثبات شمول ادله حجیت خبر واحد برای آنها، گام بلندی در تمسک به سنت در فقه اسلامی برداشته می شود.

برای فهم بهتر و دقیق این درس شایسته است به مباحث قضایای حقیقیه و خارجییه در کتاب « المنطق » مرحوم مظفر و همچنین مباحث گذشته شهید صدر رجوع شود.

متن درس

الثانى - انه يلزم منه اتحاد الحكم مع شروطه على الرغم من تأخر الحكم رتبة عن شرطه، و ذلك لأن حجية خبر الناقل عن زرارة مشروطة بوجود أثر شرعى لما ينقله هذا الناقل و هو انما ينقل خبر زرارة، و لا أثر شرعياً لخبر زرارة الا الحجية فقد صارت الحجية محققة لشرط نفسها.

و جواب كلا التقريبين: ان حجية الخبر مجعولة على نهج القضية الحقيقية على موز وعها، و شرطها المقدر الوجود، و فعلية الحجية المجعولة بفعلية الموضوع و الشرط المقدر و تعدد الحجية الفعلية بتعدددهما، كما هو الشأن فى سائر الأحكام المجعولة على هذا النحو.

و عليه فنقول: انه توجد فى المقام حجتان:

الأولى: حجية خبر الناقل عن زرارة.

و الثانية: حجية خبر زرارة.

و ما هو الموضوع للحجية الثانية هو خبر زرارة لم يثبت بالحجية الثانية، بل بالحجية الأولى فلا يلزم المحذور المذكور فى التقريب الأول، كما ان الشرط المصحح للحجية الأولى و هو الأثر الشرعى يتمثل فى الحجية الثانية لا فى الحجية الأولى فلا يلزم المحذور المذكور فى التقريب الثانى .

اشکال دوم بر شمول ادله برای خبر مع الواسطه

یادآوری : همچنان که در اشکال اول بیان شد، جعل حجیت برای خبر زراره از امام (ع) - در جایی که شخصی به عنوان ناقل از زراره، کلام امام را نقل می کند - مستلزم امر محال است ،

بیان اشکال دوم : در خبر مع الواسطه - که زید از زراره، کلام امام (ع) را نقل می کند - جعل حجیت برای کلام زید، مستلزم محال است.

دلیل: بیان این اشکال مستلزم ذکر دو مقدمه است :

مقدمه اول : در گذشته بیان شد که شرط جعل حجیت برای خبر، مترتب بودن اثر شرعی بر مدلول آن خبر است. اثر شرعی مترتب بر مدلول خبر زید، حجیت خبر زراره است، زیرا در حقیقت مدلول خبر زید ، اخبار زراره از امام (ع) است و چون این مدلول توسط ثقه نقل است مانند دیگر اخبار ثقات، طبق ادله ای که در مرحله نخست ذکر شد، مشمول حکم شرعی حجیت است .

نتیجه : حجیت داشتن، اثر شرعی مدلول خبر زید (اخبار زراره از امام) است، و شرط جعل حکم حجیت برای آن است .

مقدمه دوم : با توجه به اینکه خبر زید یکی از اخبار ثقات است، پس موضوع حکم حجیت است؛ یعنی حکم حجیت همواره بر خبر ثقه مترتب می شود.

نتیجه : حکم حجیت، حکم خبر زید نیز می باشد.

نتیجه کلی: با مقایسه این دو طرف اتحاد شرط و حکم لازم می آید؛ زیرا همان حکم به حجیت خبر عادل که شامل خبر زید است، خبر زراره را نیز شامل می شود و از یک طرف حکم (حجیت خبر زید) و از یک طرف شرط حکم (حجیت خبر زراره) را ثابت می کند و این یعنی اتحاد حکم و شرط و از آنجا که هر حکمی متوقف بر شروطش است، لازمه این اتحاد، توقف الشیء علی نفسه است که دور و محال است.

Sc01: 12:21

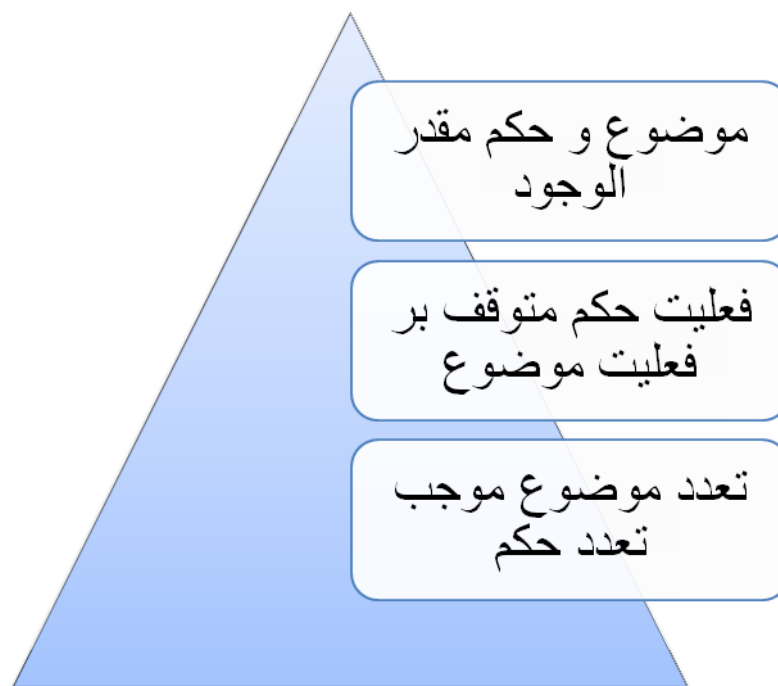
جواب مشترک به هر دو اشکال

مقدمه : این دو استحاله - که برای خبر مع الواسطه ذکر شد - به دلیل غفلت از ویژگی های دقیق قضایای حقیقه است. از این رو برخی از احکام قضیه حقیقه اشاره کرده و سپس در جواب به اشکال مستشکل، از آنها استفاده می کنیم .

ویژگی های قضایای حقیقه

قضایای حقیقه دارای سه ویژگی هستند :

1. موضوع و شرط حکم در این قضایا، مقدر الوجود است نه محقق الوجود؛ یعنی ترتب حکم بر موضوع این نوع قضایا مشروط به تحقق خارجی و بالفعل موضوع نیست ، بلکه فرض آن است که هر وقت موضوع حادث شود، این حکم را در پی خواهد داشت؛ از این رو ممکن است در هنگام جعل قضیه ، موضوع و شرط، تحقق خارجی نداشته باشند و شاید هم در خارج برای آن موضوعی پیدا نشود .
2. تحقق و فعلیت پیدا کردن حکم در قضیه حقیقه، متوقف بر تحقق و فعلیت پیدا کردن موضوع و شرط در آن قضیه است .
3. تعدد موضوع و شرط، موجب تعدد حکم می شود؛ یعنی هر مقدار موضوع و شرط تکرار شود، حکمی هم که به فعلیت می رسد به تعداد موضوعات تکرار می شود.

ویژگی های قضایای حقیقه

مثال عرفی

برای تفهیم مطلب، این سه ویژگی را در ضمن یک مثال عرفی بیان می کنیم: ممکن است شارع بگوید : «اگر طلبه فقیری پیدا کردی، واجب است به او هزار درهم صدقه بدهی». در این قضیه اولاً صحت ترتب حکم (وجوب صدقه دادن) متوقف بر وجود موضوع (طلبه) و شرط آن (فقیر بودن او) به صورت بالفعل در خارج نیست، بلکه این دو حالت تقدیری دارند که هر وقت در خارج موجود شدند، حکم هم فعلیت پیدا می کند. همچنین به تعداد وجود موضوع (طلبه) و شرط آن (فقیر بودن طلبه) در خارج، حکم (وجوب تصدق) تکرار می شود .

تطبیق احکام قضایای حقیقه در محل بحث

مدعا : این قضیه «خبر ثقه بـ شرط داشتن اثر شرعی در مدلول آن، حجت است» یک قضیه حقیقه است و احکام قضایای حقیقه را دارد؛ بدین معنا که

1. موضوع (اصل خبر) و شرط این قضیه (اثر شرعی داشتن مدلول خبر) مقدار الوجود هستند و نیاز نیست که موضوع بالفعل محقق باشد. پس هر خبر ثقه ای که موضوع قضیه شود در هر زمانی که بـ وجود بیاید، مشمول ادله حجه خبر واحد می شود، چون موضوع فرضی است و فرض در هر زمانی قابل تحقق است .

2. هرگاه موضوع و شرط آن فعلیت پیدا کرد، حکم نیز فعلیت می یابد.

3. این حکم به تعداد موضوع و شرط آن (اثر شرعی مدلول خبر)، تعدد می یابد؛ پس هر مقدار خبر ثقه با شرط آن (اثر شرعی داشتن مدلول خبر) متعدد شود، حجیت ها نیز متعدد می شوند .

نتیجه تطبیق در محل بحث : در مثالی که برای خبر مع الواسطه ذکر شد، دو خبر ثقه وجود داشت : یکی خبر زید از زرارہ و دیگری خبر زرارہ از امام (ع) ، که هر کدام از آنها - چنان که در گذشته هم ذکر شد- دارای اثر شرعی بودند . در اینجا نیز دو خبر (دو موضوع) با دو اثر شرعی متفاوت بر مدلول های آنها (دو شرط) وجود دارد، بنابراین دو حکم به حجیت بـ طور مستقل برای هر یک از خبرها جعل می شود ؛ یکی حجیت خبر زید و دیگری حجیت خبر زرارہ .

Sco2: 21:29

پاسخ انکار کنندگان حجیت خبر مع الواسطه

با توجه به مطالب گفته شده جواب کسانی که منکر شمول ادله حجیت خبر واحد برای خبر مع الواسطه بودند، روشن می شود.

جواب اشکال اول

اشکال اول این بود که خبر زرارہ از طرفی مؤخر از حجیت است و از طرف دیگر مقدم بر حجیت است.

در جواب باید گفت: حجیتی که بر خبر زرارہ مقدم است، حجیت خبر زید است؛ چون فقط در فرض حجیت خبر زید است که خبر زرارہ اثبات می شود. همچنین حجیتی که خبر زرارہ موضوع آن و مقدم بر آن است، حجیت خبر زرارہ است و بل حجیتی که بر آن مقدم است (حجیت خبر زید) تفاوت دارد، پس دوری پیش نمی آید.

جواب اشکال دوم

اشکال دوم این بود که از جعل حجیت برای خبر زید از زرارہ، لازم می آید شرط حکم با خود حکم متحد باشد.

در جواب می توان گفت: حجیتی که شرط جعل حجیت برای خبر زید است، حجیت خبر زرارہ است؛ چون خبر زرارہ مدلول خبر زید است و باید دارای اثر شرعی حجیت باشد تا خبر زید حجت شود؛ اما حجیتی که حکم خبر زید است، حجیت خبر زید است و این دو حجیت متفاوتند، پس اتحادی در کار نیست.

اصل خبر زید (موضوع)

حجیت خبر زید (حکم)

حجیت خبر زرارہ (شرط)

حجیت خبر زید

Sco3: 30:17

چکیده

1. برخی از افرادی که منکر شمول ادله حجیت خبر واحد برای خبر مع الواسطه شده‌اند، اشکال کرده‌اند که جعل حجیت برای کلام شخص ناقل از زراره - که بدون واسطه نقل از امام (ع) می‌کند -، مستلزم دور است؛ چون لازمه‌اش اتحاد شرط حکم با خود حکم است.
2. اشکالات منکران شمول ادله حجیت خبر واحد به دلیل غفلی است که از احکام قضایای حقیقیه داشته‌اند.
3. قضایای حقیقیه سه ویژگی دارند:
  - الف) موضوع و حکم آنها مقدرالوجود است.
  - ب) تحقق حکم در آنها بر تحقق موضوع و شرط آنها متوقف است.
  - ج) تعدد موضوع و شرط باعث تعدد حکم می‌شود.
4. حکم حجیت برای خبر واحد به صورت قضیه حقیقیه انشاء شده است.
5. در قضایای حقیقیه، احکام با توجه به تعدد موضوعات متعدد می‌شوند؛ از این رو حکم حجیت با توجه به وجود چند خبر دارای شرایط، متعدد خواهد بود. با این بیان هر دو اشکالی که مستلزم امر محال در جعل حجیت برای خبر مع الواسطه بود، مرتفع می‌شود.
6. جواب اشکال اول: حجیتی که بر خبر زراره مقدم است، حجیت خبر زید است و حجیتی که خبر زراره موضوع برای آن و مقدم بر آن است، حجیت خبر زراره است، پس دور پیش نمی‌آید.
7. جواب اشکال دوم: حجیتی که شرط جعل حجیت برای خبر زید است، حجیت خبر زراره است و حجیتی که حکم خبر زید است، حجیت خبر زید است و این دو حجیت متفاوتند، پس اتحادی در کار نیست.